

THEMA - KERAMIEK OP BEGRAAFPLAATSEN : INLEIDING

De verschillende componenten van een begraafplaats worden wel eens aangeduid met de kleuren **rood** voor bouwwerken, **groen** voor aanleg, beplanting, inrichting, grijs voor graftekens en **blauw** voor waterpartijen.

Augsburg - Protestantischer Friedhof

Dat graftekens onder de component grijs vallen, is niet verwonderlijk. De kleur grijs bepaalde namelijk in het verleden vaak het beeld van een begraafplaats door het veelvuldig gebruik van grafte-

kens van Belgische hardsteen en kunststeen (cementbeton). Tegenwoordig is de kleur zwart vaak overheersend vanwege het gebruik van graniet. Maar daarmee gaat men voorbij aan allerlei andere materialen, die gebruikt zijn en gebruikt worden voor het graftekens.

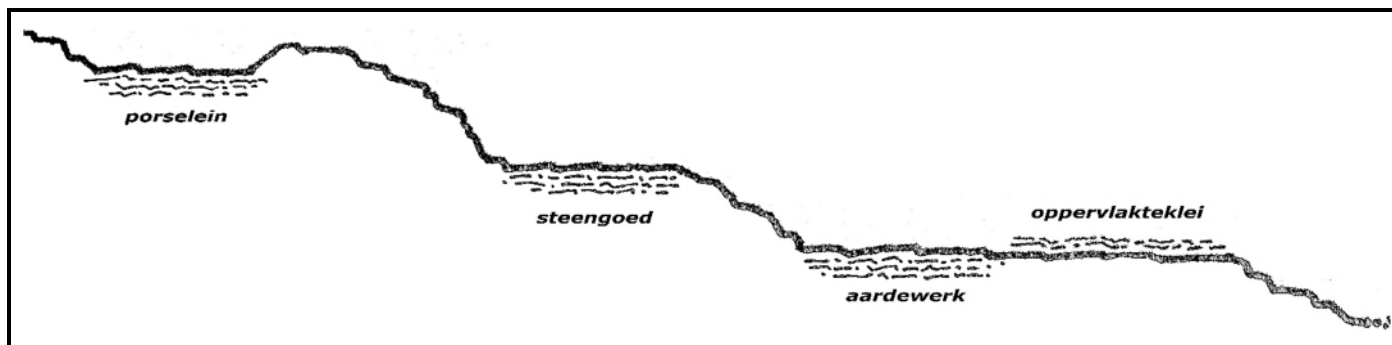
Dit thema gaat specifiek over het materiaal van grafmonumenten, dat **keramiek** wordt genoemd en dat allerminst de kleur grijs heeft.

INLEIDING

aarde wordt keramiek

Het begrip keramiek is ontleend aan het Griekse κεραμῖς (keramos), dat leem of pottenbakkersaarde betekent. Het is de algemene term voor producten op basis van klei, die één of meer keer

in een oven zijn gebakken op temperaturen tussen 600 - 1500° C. In onderstaand schema staan globaal de vindplaatsen en de verwerking van de verschillende kleiproducten weergegeven.

PORSELEIN	STEENGOED	AARDEWERK	GROFKERAMIEK
geen verontreiniging	licht verontreinigd	sterker verontreinigd	sterk verontreinigd
1280 - 1300+ °C	1220-1280 °C	1020 - 1160 °C	980 - 1020 °C
zeer sterk	sterk	niet sterk	redelijk sterk

Er zijn een viertal hoofdtypes, van laag naar hoog: grof keramiek, aardewerk, steengoed en porselein. Het bakproces verloopt over het algemeen in twee etappes: biscuitbak en glazuurbak.

Biscuit is keramiek dat slechts eenmaal zonder glazuur is gebakken. Het product wordt voorzien van glazuur en daarna nogmaals (bijna altijd op een hogere temperatuur) gebakken.

keramiek op begraafplaatsen

Het meest gebruikte materiaal op begraafplaatsen voor graftekens is natuursteen. Minder in gebruik zijn kunststeen, hout, metaal, glas, kunststof en keramiek.

Keramiek doet pas vrij laat zijn intrede op begraafplaatsen en dat heeft twee oorzaken.

De eerste oorzaak is het feit, dat pas na de funeraire revolutie op de grens van de 18^e naar de 19^e eeuw onze huidige vorm van begraafplaatsen met individuele graftekens is ontstaan.

En de tweede belangrijke oorzaak van de late introductie van keramiek op begraafplaatsen ligt in het gegeven, dat keramiek zich pas in het begin van de 20^e eeuw begint te ontwikkelen tot een autonome kunstvorm. Daarvoor (en ook daarna) was er sprake van functioneel keramiek, dus ge-

bruiksgoed in de vorm van potten, vazen, schalen e.d. Aanvankelijk was die kunstvorm nog pottenbakkerskunst met de nadruk op de decoratie door andere stooktechnieken en glazuureffecten, maar uiteindelijk werd de potvorm losgelaten en werd de pottenbakkerskunst keramiek en de pottenbakker keramist.

Bij keramiek op een begraafplaats kan het gaan om een totaal grafteken, uitgevoerd in keramiek, of om een keramisch object bij of op het graf. Eén van de eerste keramische toepassingen waren de ovale porseleinen fotootjes.

Uiteraard bleef het ambacht van functioneel pottenbakken ook bestaan, al werd het vaak industrieel. En ook daarvan vinden we producten op de begraafplaats in de vorm van bloempotten.

van klei naar keramiek

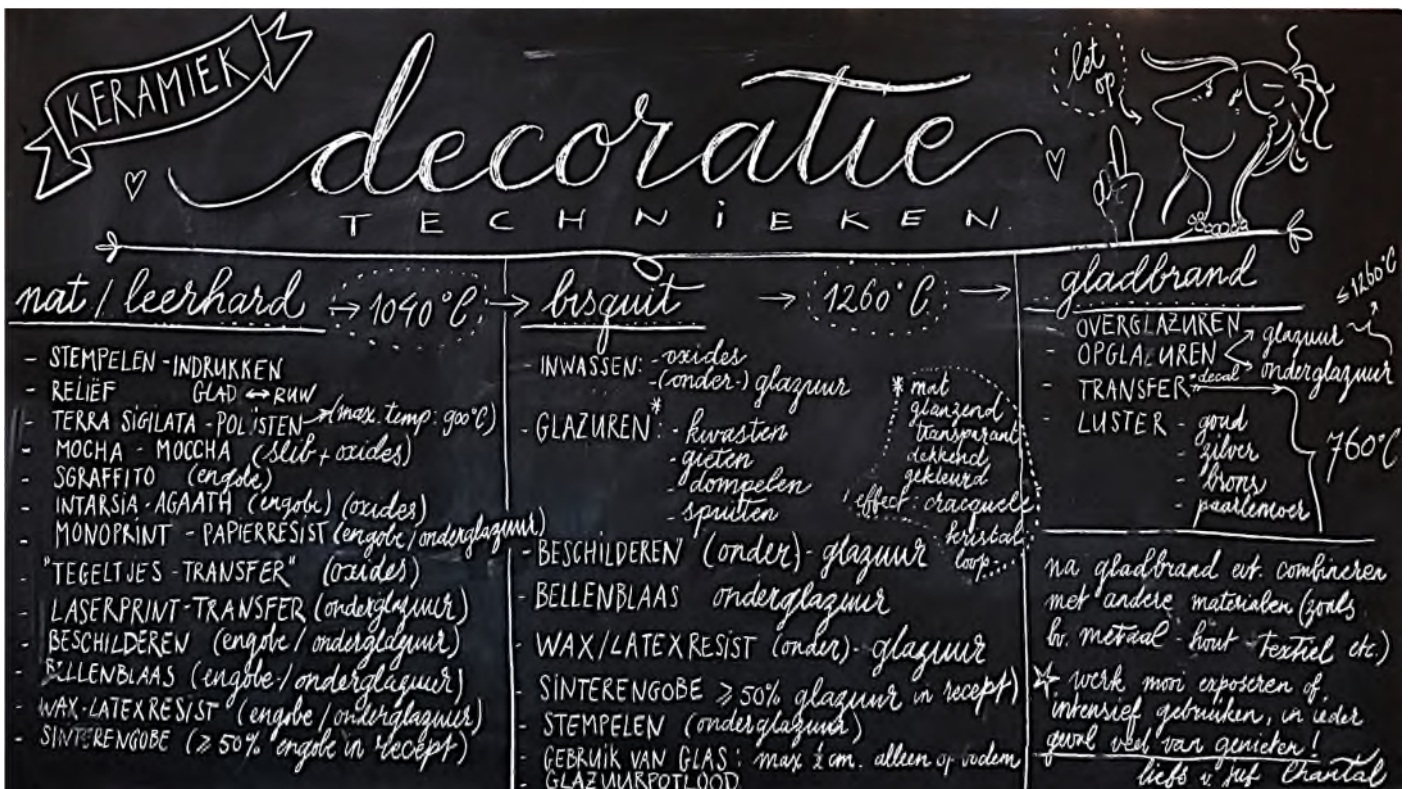
Heel aanschouwelijk heeft keramiekdocente Chantal Ruijgrok in het keramiekklokaal van het CKE (Centrum voor de Kunsten Eindhoven) op

een groot schoolbord geschetst hoe de ontwikkeling van klei naar keramiek verloopt en welke technieken er zijn om keramiek te decoreren.

hoe zit het ook al weer?

decoratie technieken

KERAMIEK OP BEGRAAFPLAATSEN

Begraafplaatsen zijn de geschiedenisboeken van de gemeenschappen die er begroeven en begraven. Vaak wordt een begraafplaats daarom een stenen archief genoemd, omdat het meest voorkomende materiaal van de grafstenen, zoals de

naam al zegt, van (natuur)steen is. Maar er komt ook veel keramiek voor op begraafplaatsen. Daarom verschijnt er op onze website een serie over keramiek op begraafplaatsen, een serie van een tiental afleveringen.

Het thema 'keramiek op begraafplaatsen' gaat over het materiaal van graftekens, dat keramiek wordt genoemd. Er zijn een viertal hoofdtypes: grof keramiek, aardewerk, steengoed en porselein. Bij keramiek op een begraafplaats kan het gaan om een totaal grafteken, uitgevoerd in keramiek, of om een keramisch object bij of op het graf. Hieronder wat voorbeelden, op de website lees je er meer over.

GROFKERAMIEK: BAKSTEEN

AARDEWERK: TERRACOTTA

AARDEWERK: FAIENCE

STEENGOED

STEENGOED: TEGELS & MOZAÏEK

PORSELEIN: BEELDJES

PORSELEIN: FOTOKERAMIEK

URNEN

